

Gellén Márton – Szalai Piroska – Varga Zsolt

Lehet, hogy konzervatív értékrendű Budapest?

A fővárosi értékrend-kutatás eredményei 2021-2023

Should Budapest Be Labeled as "Conservative"?

Results of the Budapest Metropolitan Values Survey 2021-2023

Összefoglalás

2021 és 2023 között négy átfogó értékrendi felvétel készült a budapesti lakosság körében, amelyek elsődleges adatait, következtetéseit foglalja össze a mű. A kutatás négy alkalommal, 1000 fő megkérdezésével történt, a felvételeket az E-Benchmark készítette. A kutatás tanulsága, hogy az értékrendi tényezők változnak ugyan a külső körülmények függvényében, de lényegesen lassabban, mint a politikai véleményklíma. A fővárosiak értékrendjének az egészség, a család és a biztonság képezik az alapját, amihez a nyugalom is társul, de a megkérdezettek a járvány időszakában a nyugalmat hajlandók voltak az állampolgári kötelességekkel felcserélni. Ugyanakkor a kollektív szerveződés értékei (civil participáció, politika, vallás) rendre alacsony támogatottsággal bírnak. A teljes érték-spektrumból a polgáriként azonosított értékekkel elsősorban a pesti, közepes vagy alacsonyabb státuszú, kétgyermekesek, illetőleg az idősebbek azonosulnak. A kapott eredmények szerint Budapest a felfelé törekvők városa.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: A13, D78, D91

Kulcsszavak: társadalmi értékrend, társadalmi tőke, társadalmi változás, a COVID társadalmi hatásai

DR. HABIL. GELLÉN MÁRTON, egyetemi docens, Nemzeti Közszerzői Egyetem, Kormányzástani és Közpolitikai Tanszék (gellen.marton@uni-nke.hu); SZALAI PIROSKA, munkaerőpiaci szakértő, a Nemzeti Közszerzői Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Gazdaság és Versenyképesség Kutatóintézetének munkatársa (piroska.szalai@gmail.com); VARGA ZSOLT, fejlesztési vezető, Tudományos és Innovációs Rektorhelyettesi és Üzletfejlesztési Központ, Semmelweis Egyetem (mr.zsolt.varga@gmail.com).

Summary

The work summarizes the primary results of four comprehensive value surveys among the residents of Budapest which were completed between 2021 and 2023. The research was conducted by E-Benchmark by polling 1000 respondents on each occasion. The result of the research is that even though elements of the value chain do change in accordance with the change of circumstantial factors, they tend to change at a remarkably slower pace than the climate of political preferences. The fundamental values of the respondents are health, family and security added on with calmness. It appears that during the pandemic, the inhabitants of Budapest were willing to sacrifice the calmness or general orderliness of their lives in exchange for citizens' duties. On the other hand, the values of collective organization (civic participation, politics, religion) tended to receive weak support. However counterintuitive it may sound, with respect to the entire value-spectrum, those who identify as characteristically civic-oriented are likely to be residents of Pest, having middle or lower social and economic status, raising two children, or citizens older than 70. The results show that Budapest is the city of those who strive upwards.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: A13, D78, D91

Keywords: social values, social capital, social change, social impacts of COVID

BEVEZETÉS

2021 és 2023 kötött négy empirikus felvételt készített a Magyar Polgári Együttműködés Egyesület megrendelésére, a Batthyány Lajos Alapítvány finanszírozásával az E-Benchmark, amelyek együttes eredményeit foglalja össze e mű. A vizsgált periódusban együttesen jelentkeztek a COVID-19 járvány, az ukrajnai háború hatásai, valamint a Kormány válságkezelési intézkedései. E hatásokkal együtt a fővárosiak értékrendje meglehetősen stabil és bármily meglepő, karakteresen konzervatív. A főváros példája azt mutatja, hogy a lassan változó társadalmi értékrend és a viszonylag dinamikusabban változó politikai preferencia nem feltétlenül esik egybe, illetve a kedvező értékrendi adottságokat nem feltétlenül tudja kihasználni az a politikai erő, amely egyébként osztja a társadalomban dominánsnak tekinthető értékeket.

A 2021-23-AS BUDAPESTI ÉRTÉKREND-KUTATÁSOKBAN ALKALMAZOTT
VIZSGÁLATI MÓDSZER BEMUTATÁSA

A Batthyány Lajos Alapítvány megbízásából a Magyar Polgári Együttműködés Egyesület megrendelésére az E-benchmark számítógéppel támogatott telefonos közvéleménykutatást végzett (CATI: Computer-Assisted Telephone Interviewing) 2021. május 15. és június 12., 2022. április 25. és május 10., 2023. május 28 és június 12. valamint 2023. szeptember 15. és október 2. között.

Az egyes felvételek mindegyike a budapesti lakosokra vonatkozott, pontosabban a Budapesten állandó lakcímmel rendelkező, 18 évnél idősebb személyek körében készült. Az alkalmazott minta 1000 fős volt, ami a fő szociológiai paraméterek tekintetében (nem, életkor, kereset, legmagasabb iskolai végzettség) leképezi a fővárosi lakosság egészét, így a felvétel reprezentatív, maximális hibahatár mértéke +/- 3.1 % a teljes mintára.

A felvételek nem egyetlen napon készültek, így ki lehetett szűrni a napi hangulati ingadozások jelentős részét, a felvételek kéthetes periódust öleltek fel. A kutatás megközelítése azon a felismerésen alapul, hogy van tere az értékrendre alapozott közéleti tevékenységnek, politizálásnak és közpolitika-alkotásnak, mivel az értékrendi tényezők sokkal kevésbé gyorsan változnak, mint a közvetlen hangulati aktualitások.

A következőkben közölt diagramokon leggyakrabban a megkérdezettek válaszait 1-től 10-ig terjedő Likert-skálán (ahol az 1-es válasz a legrosszabb, leggyengébb; a 10-es válasz a legjobb, legerősebb értéket jelöli), valamint azok átlagait és megoszlását (%) mutatjuk be.

A válaszok megoszlását több esetben segédváltozók bontásában is szerepeltetjük. Ezek a következők: nem, korosztály, legmagasabb befejezett iskolai végzettség, munkaerőpiaci státusz, nemzettudat, családi állapot, egy háztartásban élő legfiatalabb gyermek kora, budai és pesti lakosok, átlagkereset, stb.

AZ ALKALMAZOTT MINTA BELSŐ ÖSSZETÉTELE

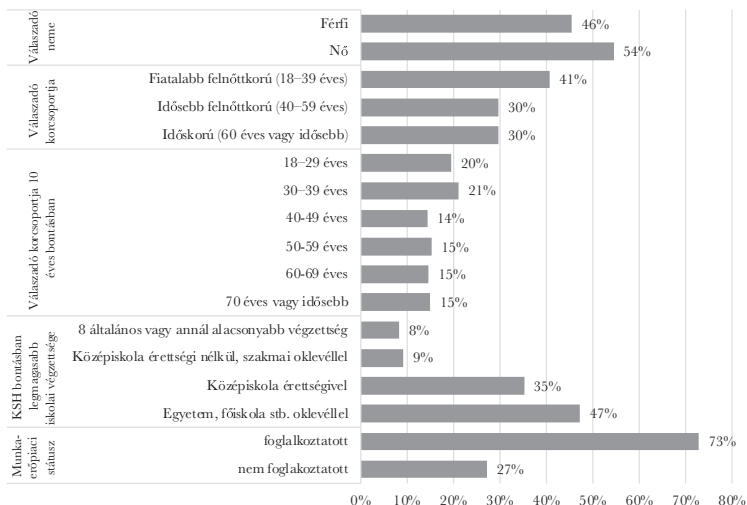
A következő két ábrán a 2022 április-májusi felvétel adatai alapján összefoglaltuk az alkalmazott minta belső összetételét, ami alapján a tartalmi megállapítások értékelhetők. A mintában is, ahogy a fővárosi lakosság összetételében is, a 18-39 éves fiatal felnőttek (41%), a felsőfokú végzettséggel rendelkezők (47%), valamint a foglalkoztatottak (73%) domináltak.

Figyelemre méltó, hogy a fővárosban manapság már viszonylag alacsony a 8 általános vagy annál alacsonyabb végzettséggel rendelkezők aránya (a mintában épp úgy, ahogy a KSH adatai szerint is a felnőtt lakosság 8%-a), a szakmunkások aránya szintén alacsony (a mintában épp úgy, ahogy a KSH adatai szerint is a felnőtt lakosság 9%). A fővárosi felnőtt lakosság körében több a nő, mint a férfi.

A válaszadók kereseti viszonyaira vonatkoztatva a fővárosiak körében a havi szinten anyagi gondokkal küzdők aránya örvéndetesen alacsony (a mintában: 5%), a legnagyobb létszámú kereseti kategória azokból tevődik össze, akik önbevallásuk alapján beosztással jól kijönnek (a mintában: 52%). Ezen adatokból az látszik körvonalazódni, hogy a 2012-2021 közötti országosan is kimutatható nettó átlagkeresetemelkedés a fővárosiak körében jelentősen átrajzolta az anyagi jóléttel kapcsolatos egyéni percepciókat. Mindez jelentős hatással van a pénz és egyéb anyagi értékparaméterek megítélésére – amit a következőkben részletesebben is bemutatunk.

Fontos megjegyzés, hogy más közvélemény-kutatásokkal ellentétben a fővárosiak szívesen válaszolnak az értékrenddel kapcsolatos kérdésekre, a „nem tudja”, „nem válaszol” (NT/NV) kategória a szubjektív fizetési osztályba történő besorolás szerint mindössze 2%-os, az egzakt értéket tartalmazó besorolás esetében 11%-os, ami messze alatta van a politikai preferencia-vizsgálatoknál gyakori 20-30% közötti NT/NV referencia értéknek.

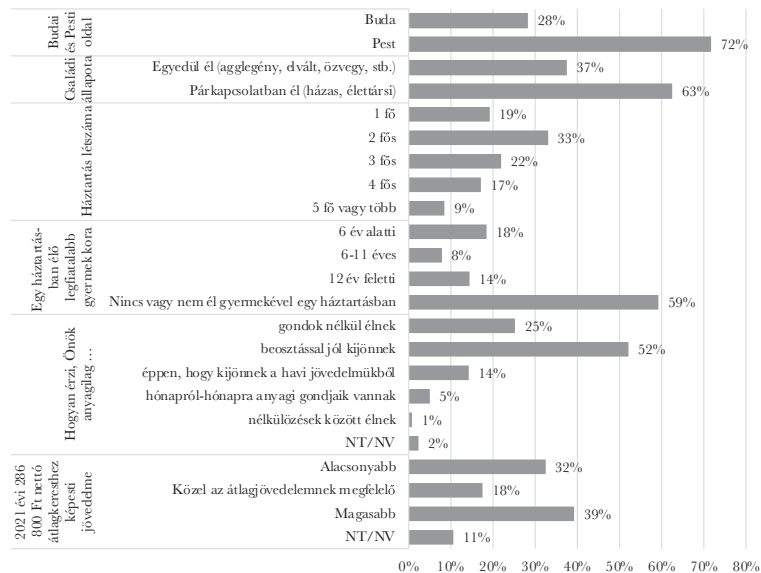
1. ábra: A vizsgált minta belső összetétele I.

Forrás: MPEE polgári értékrend kutatása, kutató: e-benchmark.hu

Megjegyzés: N=1000 fő, budapesti +18 év, CATI adatfelvétel 2022. 04.25. - 2022. 05. 10.; reprezentativitás: kor, nem, legmagasabb iskolai végzettség

2. ábra: A vizsgált minta belső összetétele II.

Forrás: MPEE polgári értékrend kutatása, kutató: e-benchmark.hu

Megjegyzés: N=1000 fő, budapesti +18 év, CATI adatfelvétel 2022. 04.25. - 2022. 05. 10.; reprezentativitás: kor, nem, legmagasabb iskolai végzettség

A mintában az egyes kerületekben élők is a valós fővárosi arányt tükrözik, mivel kerület-arányos mintavétel történt, így látható, hogy a fővárosi lakosság 28%-a él budai kerületekben, s közel háromnegyede Pesten.

A POLGÁRI ÉRTÉKREND ANALITIKUS MEGKÖZELÍTÉSE

Tekintettel arra, hogy a polgári értékrend fogalma közhasználatú, azonban nem határozott körvonalak által határolt fogalom, ezért közvetlenül nem lehet mérni az ezzel kapcsolatos percepciókat, hanem fel kell bontani olyan, az átlagember számára érthető hétköznapi értékekre (változókra), amelyek a polgári értékrend fogalmának keretei között helyezkednek el, és a válaszadóink már meg tudják ítélni, hogy számukra szubjektív értelemben mennyire fontosak azok (konceptualizálás, Babbie, 2003). E problémakörre nézve korábbi szociológiai kutatások eltérő eredményekre jutottak (Sík, 2016), illetve önálló Budapesti vizsgálat még nem történt.

A polgári értékrendkutatás alkalmával azokat a változókat tekintettük érvényesnek, amelyek a fogalom valódi jelentését előzetes interjúk alapján tükrözték a megkérdezettek számára. A mérés megbízhatóságát arra alapoztuk, hogy a mérést megismételve ugyanazt vagy közel ugyanazt az eredményt kaptuk. Ez a várakozásunk az összesen négy felvétel során igazolódott. Megállapítható, hogy a kutatás során alkalmazott fogalmak érthetőek és jelentéssel bírók voltak a megkérdezettek számára, a válaszadók azokat képesek voltak egymástól különválasztva, egymáshoz képest fontossági sorrendben értékelni.

A kutatás kvantitatív részét megelőzően öt interjút folytattunk le, s ezen interjúk alapján összesen 24 db egyéni-emberi, közösségi, társadalmi és jogi értéket azonosítottunk, amelyeket megvizsgáltunk a kutatásban.

A kutatás kvantitatív részében a következő polgári értékrend-összetevőkkel kapcsolatos percepciók lekérdezését végeztük el.

A kutatásba bevont értékváltozók:

- biztonság (Garai-Fodor, 2020),
- munka (Cseh et al. 2017, Kőrösi, 2023),
- anyagi gyarapodás,
- műveltség (Bertalan–Mészáros, 2020),
- család,
- helyi közösség,
- megbecsülés,
- segíteni másokon (altruizmus) (Garai-Fodor, 2020),
- a jogi értelemben vett állampolgári jogok (pl. szavazati jog, szólásszabadság) (Kis, 2022),
- állampolgári kötelezettségek jogi értelemben (pl. törvények betartása) (Kis, 2022),
- politika (politika, mint közéleti tevékenység) (Kis, 2022),
- civil szervezet (pl. alapítványok, egyesületek) (Jenei, 2021),
- hit a mások iránti tiszteletben,
- az az érzés, hogy valóban kapcsolódom azokhoz a közösségekhez, amelyekhez tartozom (Jenei, 2021),

- közéletben és/vagy a civil társadalomban való részvétel,
- egészség,
- nyugalom,
- önmegvalósítás, azzá válik, amivé szeretne,
- szabadság, azt tehet, amit akar,
- örömeik elérése a legfontosabb dolog az életben (hedonizmus),
- igazságos elosztás,
- pénz,
- vallás,
- Magyarország (Jenei, 2021).

A vizsgálatba bevont 24 értékváltozó többváltozós elemzése alapján azonosítottuk a polgári értékeket leképező változókat (11 darab). A 11 változóhoz úgy jutottunk el, hogy a főkomponens elemzésnél azokat a változókat tekintettük a főkomponens alkotó elemének, amelyek kommunalitása (communality) legalább 0,25, azaz a főkomponens és az adott eredeti változók közötti kapcsolat közötti korreláció legalább 0,5 (Pearson lineáris korreláció). A változókból faktoranalízis segítségével egy polgári értékrendet hordozó faktor-pontszámot (factor-score) képeztünk, ami a fenti változók varianciájának egyharmadát megőrzi, amit megfelelőnek fogadunk el, így egy változót használhatunk a tizenegy helyett.

Az elemzésben az értékváltozókat 1..10-es skálán mértük, így a polgári értékrend faktor-pontszáma esetén a nagyobb érték jelenti a magasabb polgári értékeket. A faktor-pontszám egy 0 átlagú, egységnyi szórású mérőszám – a teljes minta pontszáma 0 –, így a faktor-pontszám azt jelzi, hogy adott válaszadói csoport egymáshoz képest nagyobb-kisebb mértékben tartja fontosnak a polgári értékeket.

A faktor-pontszámot a következő értékváltozók alapján alakítottuk ki:

- biztonság,
- munka,
- műveltség,
- család,
- helyi közösség,
- megbecsülés,
- segíteni másokon,
- a jogi értelemben vett állampolgári jogok (pl. szavazati jog, szólásszabadság),
- állampolgári kötelezettségek jogi értelemben (pl. törvények betartása),
- hit a mások iránti tiszteletben,
- az az érzés, hogy valóban kapcsolódom azokhoz a közösségekhez, amelyekhez tartozom.

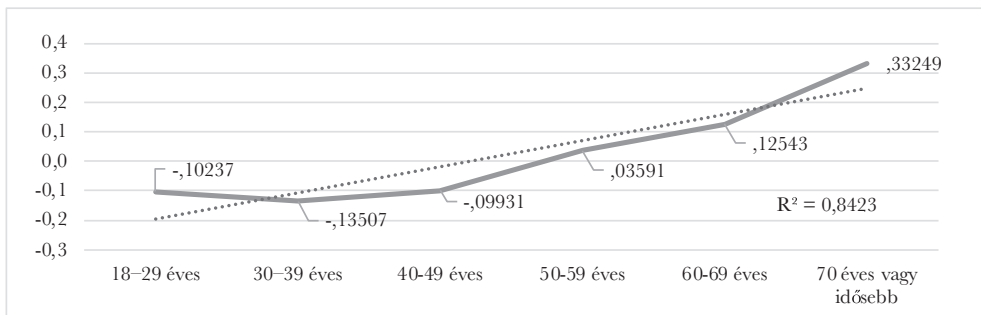
A VIZSGÁLT SOKASÁG ALAPVETŐ PERCEPCIÓS JELLEMZŐI

A fenti értékeket tartalmazó faktor-pontszámok elemzése alapján a következő nem triviális percepciós törésvonalak rajzolódtak ki a fővárosban. E mintázatok a felvételek során stabilak maradtak, így a 2021-es adatok alapján közöljük ezeket a sztereotípiáktól eltérő megfigyeléseket.

- A nők karakteresen támogatók, a férfiak karakteresen távolságtartók a polgári értékrenddel kapcsolatban.
 - A nem foglalkoztatottak inkább támogatók, a foglalkoztatottak inkább távolságtartók.
 - A pesti kerületek válaszadói inkább támogatók, a budai kerületek válaszadói inkább elutasítók.
 - Az egyedül élők inkább támogatók, a párkapcsolatban, családban élők inkább távolságtartók.
- A fenti átfogó megállapításokon túl további bontásokat is bemutatunk az alábbiakban.

Életkor szerint a polgári értékrend támogatottsága legalacsonyabb a harmincas éveikben levőknél, s folyamatosan nő az idősebb korosztályokban, illetve a húszas éveikben levők esetében támogatottabb a polgári értékrend, mint a 30-49 évesek között.

3. ábra: A polgári értékrend alakulása korcsoportonként

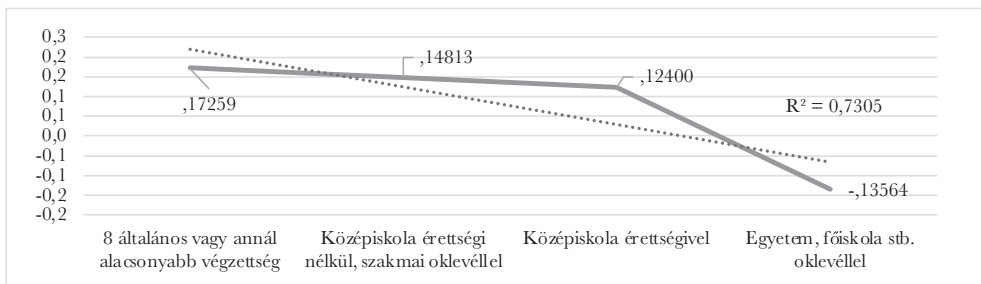

Forrás: MPEE polgári értékrend kutatása, kutató: e-benchmark.hu

Megjegyzés: $N=1000$ fő, budapesti +18 év, CATI adatfelvétel 2022. 04.25. - 2022. 05. 10.; reprezentativitás: kor, nem, legmagasabb iskolai végzettség

A polgári értékrendre vonatkozó percepciók adatokból képzett faktor-pontszám végzettségre nézve azt mutatja, hogy az alap és középfokú végzettségűek körében magas a polgári értékek elfogadottsága a fővárosban, míg a felsőfokú végzettségűekre ezen értékek elutasítása jellemző.

4. ábra: A polgári értékrend alakulása legmagasabb iskolai végzettség szerint

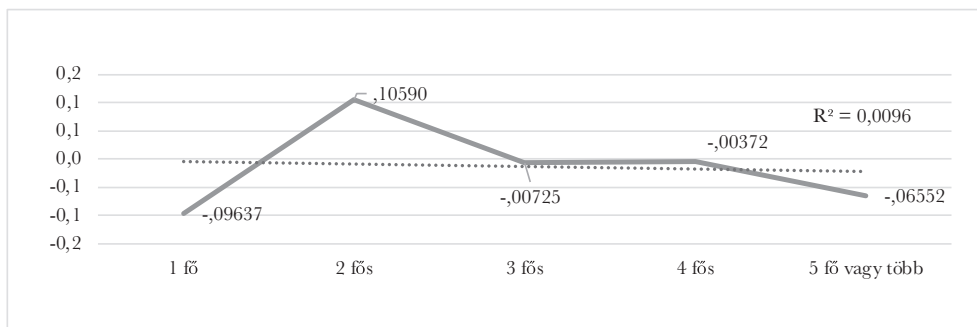

Forrás: MPEE polgári értékrend kutatása, kutató: e-benchmark.hu

Megjegyzés: $N=1000$ fő, budapesti +18 év, CATI adatfelvétel 2022. 04.25. - 2022. 05. 10.; reprezentativitás: kor, nem, legmagasabb iskolai végzettség

A két fő háztartások körében a legkedvezőbb a polgári értékek elfogadottsága, a három és négy főseknél átlagos, valamint az egy fő és az öt vagy annál nagyobb létszámú háztartásokban azonban inkább elutasítottak a polgári értékek a fővárosban.

5. ábra: A polgári értékrend alakulása a háztartás létszáma szerint

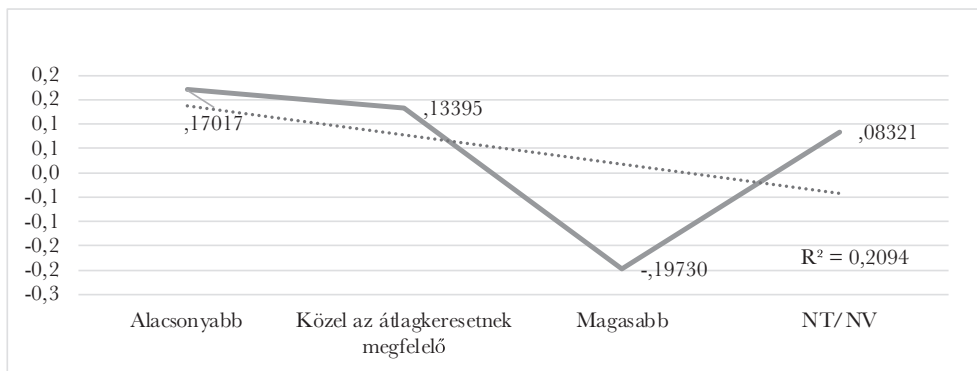

Forrás: MPEE polgári értékrend kutatása, kutató: e-benchmark.hu

Megjegyzés: $N=1000$ fő, budapesti +18 év, CATI adatfelvétel 2022. 04.25. - 2022. 05. 10.; reprezentativitás: kor, nem, legmagasabb iskolai végzettség

Az önmagukat a 2021-es 286 ezer forintos átlagos vagy annál alacsonyabb nettó keresetű csoporthoz sorolók, valamint az önmagukat be nem sorolók körében támogatottak, az átlagkeresetnél magasabb kereseti kategóriában határozottan elutasítottak a polgári értékek a fővárosban.

6. ábra: A polgári értékrend alakulása a 2021 évi 286 800 Ft nettó átlagkeresethez képesti fizetés szerint

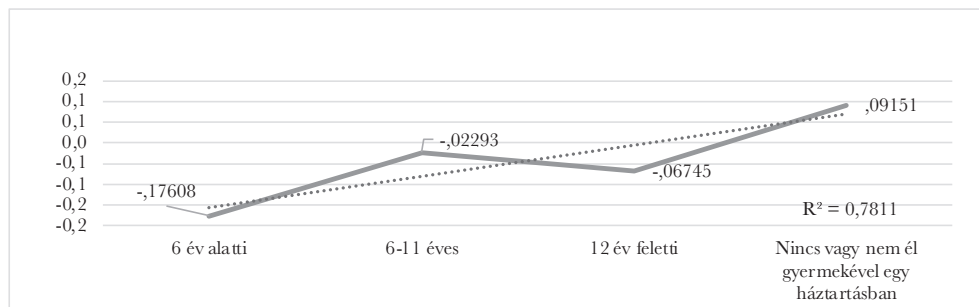
Forrás: MPEE polgári értékrend kutatása, kutató: e-benchmark.hu

Megjegyzés: $N=1000$ fő, budapesti +18 év, CATI adatfelvétel 2022. 04.25. - 2022. 05. 10.; reprezentativitás: kor, nem, legmagasabb iskolai végzettség

Az általános feltevéssel ellentétben a fővárosban a vizsgált mintában a gyermeket nevelők elutasítóbbak polgári értékrendhez való viszonyulás terén, mint a gyermeket nem nevelők. A gyermekesek között azok a legelutasítóbbak, akiknél az egy háztartásban élő legfiatalabb gyermek még 6 év alatti, náluk kedvezőbb a 12 év feletti csoportjánál, s legkedvezőbb a 6-11 éves gyermeket nevelőknél a polgári értékrend elfogadottsága.

Feltehetően ezek az eredmények azzal is összefüggenek, hogy a polgári értékekhez való viszony és az életkor alakulása szoros összefüggést mutat: a harmincas éveikben járók a legelutasítóbbak, s a magasabb életkor magasabb elfogadást eredményez.

7. ábra: A polgári értékrend alakulása a háztartásban élő legfiatalabb gyermek életkora szerint

Forrás: MPEE polgári értékrend kutatása, kutató: e-benchmark.hu

Megjegyzés: $N=1000$ fő, budapesti +18 év, CATI adatfelvétel 2022. 04.25. - 2022. 05. 10.; reprezentativitás: kor, nem, legmagasabb iskolai végzettség

Mindezek alapján fel kell tenni a kérdést, mire vezethető vissza, hogy az általános közmegegyőződéssel nem egyező eredményeket hozott a polgári értékrend karakteres változóinak aggregált elemzése.

A gyermekek fiatalabb életkora, a magasabb kereset, a háztartás egy, illetve öt fő vagy annál nagyobb létszáma, a magas iskolai végzettség és a 49 éves vagy az alatti életkor abba az irányba mozdítja a válaszadót, hogy a polgári értékeket utasítsa el. Ezzel szemben a gyermekeket nem nevelők (azért is, mert már felnevelték őket, vagy gyermekvállalás előtt álló fiatalok), a 2 fő háztartások, az alacsonyabb vagy átlagos kereset és az alap vagy középfokú végzettség a polgári értékek támogatását valószínűsítik. A magyarázatot egy mondatba sűrítve meg lehet fogalmazni azt a közelítést, hogy a kapott eredmények szerint Budapest a felfelé törekvők városa. A felfelé törekvés természetesen nem alkalmazható az idősebb válaszadókra. Ezen a körön kívül rendre azok jelezték a polgári értékek támogatását, azokkal való azonosulást, akik a társadalmi státuszemelkedés reális lehetőségével bírnak. Akik már nem reménykedhetnek további emelkedésben, mert átlag feletti jövedelmüknél, sikeres, közelmúltbeli családalapításuknál fogva, illetve férfi mivoltuknál fogva a megszerzett pozíciók elmélyítése köti le energiáikat: jellemzően inkább elutasítják, illetve kevésbé támogatják a polgári értékeket, mivel számukra azok már nem jelentenek újdonságot.

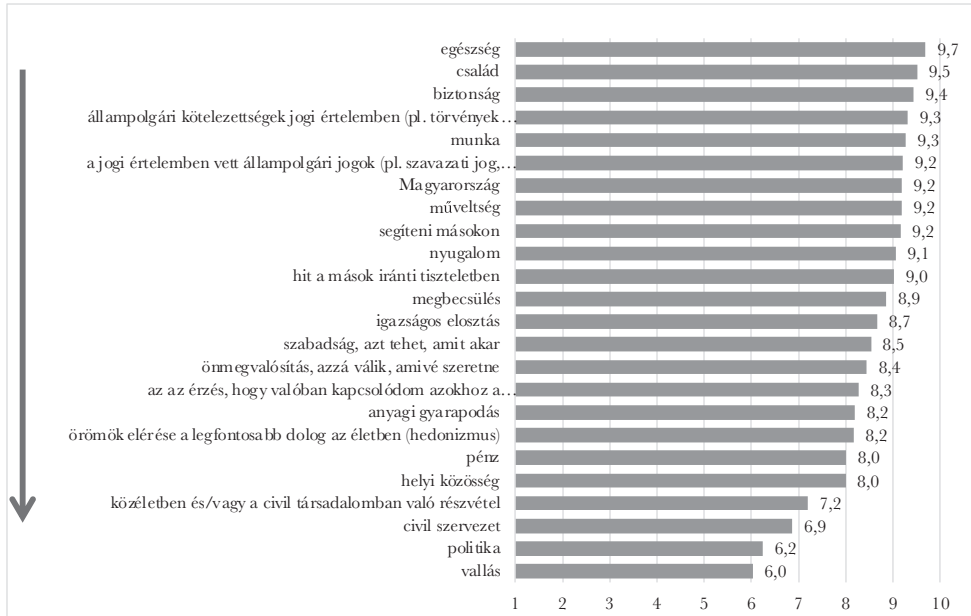
A polgári értékek feltörekvő fővárosi híveiként és támogatóiként lehet azonosítani azokat, akik középfokú végzettséggel rendelkeznek (köztük azok is, akik még most végzik felsőfokú tanulmányaikat), ezért van reális lehetőségük a munka világában való, rövid távon is eredményes részvételre, továbbá erre rá is vannak utalva, hiszen átlag alatti vagy átlagos a keresetük, a pesti oldalon laknak, családalapítás előtt állnak. Az idősebb korosztályban az értékekre nézve bizonyos nosztalgiát lehet feltételezni, ami az aktív korosztályok polgári értékrend iránt fogékony részének jellemzőivel együtt értelmezve azt a következtetést engedi meg, hogy a polgári értékekkel való azonosulás a vágyakra vonatkozik, a válaszadók számára a vágyak, ambíciók erősebbek, mint a tények. Az aggregált adatokból a társadalmi mobilitás klasszikus, felfelé törekvő energiája tapintható ki. Aki valóban felfelé törekszik, de még lent vagy középen van, az jobban rászorul a polgári értékekre, mint az, aki egyáltalában nem törekszik felfelé. A feltételezés az általános népmozgalom hosszú távú tendenciájával is magyarázható: a lakosság vidékről, különösen Kelet-Magyarországról a fővárosba (azon belül inkább Pestre) igyekszik, a fővárosból pedig a fővárosi agglomerációba. A népmozgalom nyilván a státuszkereséssel függ össze: jövedelem- és státuszemelkedést elérni a fővárosban, majd, ha lehet, tovább költözni (Vasárus, 2022).

AZ ÉRTÉKREND-PREFERENCIÁK ALAKULÁSA

A következőkben az egyes felvételek során kirajzolt értékrend-preferenciákat közöljük időrendben. A több évre kiterjedő vizsgálat alkalmas arra, hogy összehasonlításokat végezzünk, illetőleg közelítéseket tegyünk arra nézve, hogy az időközben bekövetkezett események (COVID-19, ukrajnai háború, infláció) milyen elmozdulásokat alakítottak ki az értékrendi preferenciák között, de ezt későbbi publikációinkban tervezzük részletezni.

A 8. számú ábra a felvételen szereplő teljes 24 értékváltozó összesített eredményét mutatja a teljes mintában, 2021-ben. Az ábra tehát nem csak a polgáriként azonosított értékeket tartalmazza, hanem az azzal ellentétes szimbolikus értéktartományba helyezett értékeket is. A teljes lista áttekintéséből szembeötlő, hogy a válaszadók döntően támogattak minden értéket, és támogatóan, tehát 5-ös értéknél nagyobb átlagos pontszámmal közelítették a relatíve kevésbé támogatott értékeket is. Az értékelés körében megjegyezhető, hogy a budapestiek – ismét a közvélekedéssel ellentétben – nem materialisták. A karakteresen materialistának tekinthető anyagi gyarapodás, hedonizmus és pénz a 17-19. helyet foglalják el. Szintén cáfolni kell a sztereotípiát, hogy a fővárosiak elfogadnák a klasszikus népi-urbánus megosztottság meglétét. A fővárosiak számára Magyarország nagyon fontos, a család, a biztonság, az állampolgári jogok és állampolgári kötelezettségek értékeivel együtt a teljes értékválasztási lista első, kollektív értékeknek tekinthető elemeit foglalva el.

8. ábra: A fővárosiak érték-prioritásai, 2021

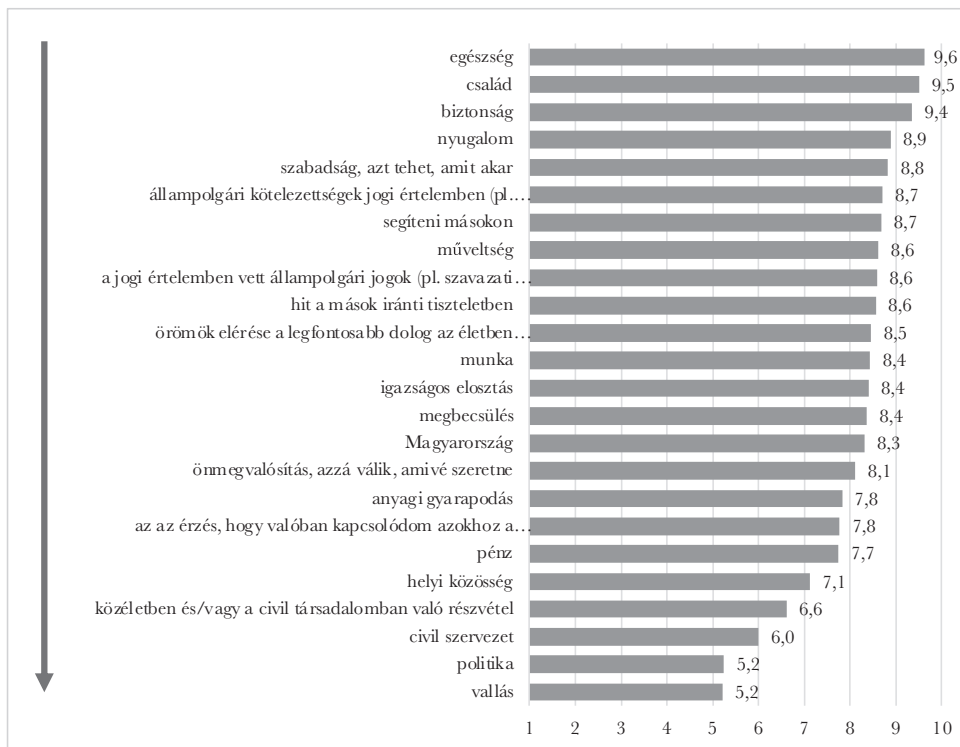

Forrás: MPEÉ polgári értékrend kutatása, kutató: e-benchmark.hu

Megjegyzés: N=1000 fő, budapesti +18 év, telefonos adatfelvétel: 2021-05-28 - 2021-06-12.; reprezentativitás: kor, nem, legmagasabb iskolai végzettség

A kiemelt kollektív értékekkel szemben (család, Magyarország, biztonság stb.) meg kell jelezni, hogy a lista végére sorolt értékek körében is karakteresen kollektív értékeket találunk, nevezetesen a civil participáció 3 értékét: a helyi közösség (település, településrész, lakóhely), a helyi közösségben/civil szervezetben való részvétel, a civil szervezet, valamint a politika és a vallás értékeit. A politika és a vallás tehát relatív értelemben elutasítottnak tekinthető a fővárosiak körében. Természetesen felvethető a kérdés, hogy a fővárosiak számára mik pótolják a politika és a vallás által kínált értékeket, tehát miben hisznek, mibe helyezik a reményüket. Erre a kérdésre a lista elején kell a választ keresni, tehát az egészség, a család és a biztonság azok az értékek, amelyek a politika és a vallás helyét is feltehetően elfoglalják. Mindez üzenet a jövő politikai és vallási kezdeményezései számára is. A fővárosban sikeres politika a biztonság különböző aspektusaival teremthető meg, az egyházak pedig ma még szokatlan, de a kereszténység történetében nem ismeretlen gyógyító, ápoló és családgondozó mozgalmak újjáéledését várhatják.

9. ábra: A fővárosiak érték-prioritásai, 2022

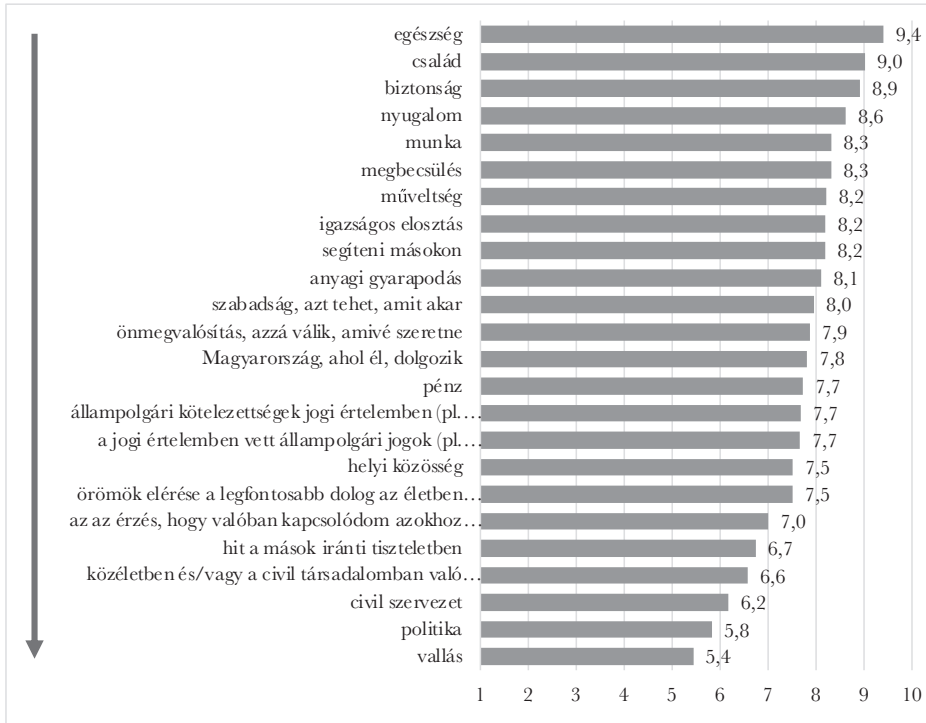
Forrás: MPEE polgári értékrend kutatása, kutató: e-benchmark.hu

Megjegyzés: N=1000 fő, budapesti +18 év, CATI adatfelvétel 2022. 04.25. - 2022. 05. 10.; reprezentativitás: kor, nem, legmagasabb iskolai végzettség

A 2022 április-májusi felvétel eredményeként kialakult prioritási sorrendet mutatja a 9. ábra. A legszembeötlőbb változás a politika és a vallás erős térvesztése és az értékek közötti polarizálódás, tehát a vezető érték és a legkevésbé támogatott két érték közötti távolság növekedése. A lista belső összetételét tekintve jelentősen javult a cselekvési szabadság és a nyugalom érték-elismertsége, romlott viszont a munka és Magyarország érték-elismertsége. Szintén erősödött az altruizmus percepciója. Mindez összefüggésbe hozható a COVID- idős szak bezártságának és egyéni szabadságvágyának időszakával.

A 2023. május-júniusi felvétel az előző évhez képest már az ismét „munkához látó” és társadalmi életet élő főváros képét mutatja, amennyiben a munka értéke a negyedik helyre, a megbecsülés pedig az ötödik helyre került. A versengés útján „felfelé törekvő” fővárosi társadalom új ön-keresését mutatja, hogy a kollektív védekezés és közös megküzdés intézményi kereteivel kapcsolatos állami-kollektív értékek (akár jogok, akár kötelességek formájában) visszaszorultak az egyéni és kisközösségi életminőség értékeivel szemben (egészség, család, biztonság, nyugalom, munka.) A pénz mint klasszikus materiális érték megőrizte pontszámát az egy évvel korábbihoz képest, de ezzel a 19-dik helyről a 14. helyre erősödött.

10. ábra: A fővárosiak érték-prioritásai, 2023. május-június

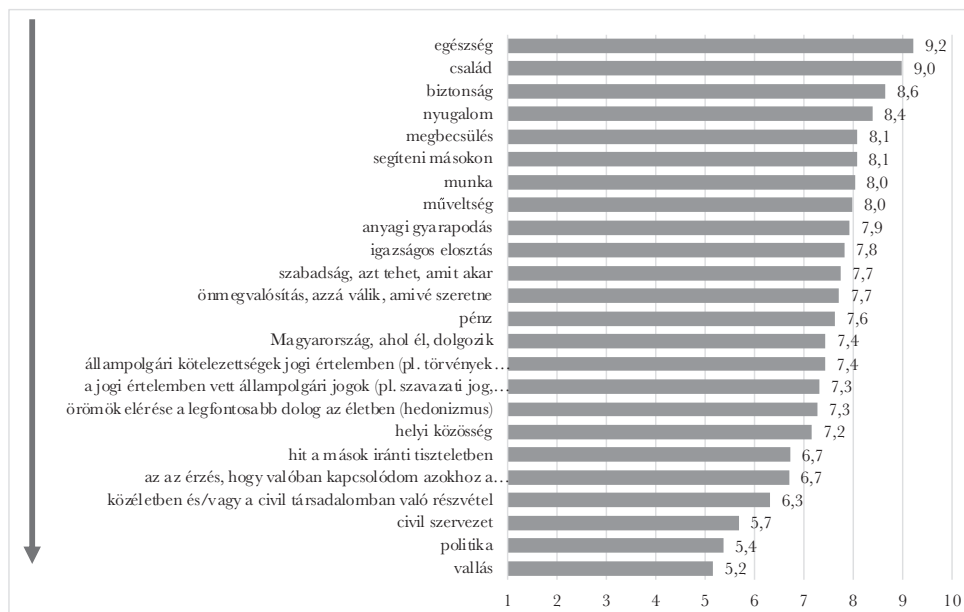

Forrás: MPEE polgári értékrend kutatása, kutató: e-benchmark.hu

Megjegyzés: N=1000 fő, budapesti +18 év, CATI adatfelvétel 2023.05.26. - 2023. 06. 27.; reprezentativitás: kor, nem, legmagasabb iskolai végzettség

A 2023 szeptember-októberi felvétel tanúsága szerint a fővárosiak körében a politika és a vallás mint érték támogatottsága tartósan alacsony, enyhén romló tendencia mellett, ugyanakkor az altruizmus, a segíteni vágyás megítélése viszonylag magas. Azt, hogy a segíteni vágyás vagy akár az önségítés hogyan, milyen keretek között (kisközösség, lakóközösség, civil szervezet, egyház) valósítható meg, a fővárosiak számára másod- vagy harmadlagos kérdés. A szervezettség – és az adott érték szervezeti keretek közötti megélésének lehetősége – csak csekély mértékben foglalkoztatja a fővárosiakat.

11. ábra: A fővárosiak érték-prioritásai, 2023. szeptember-október

Forrás: MPEE polgári értékrend kutatása, kutató: e-benchmark.hu

Megjegyzés: N=1000 fő, budapesti +18 év, CATI adatfelvétel 2023.09.15. - 2023. 10. 02.; reprezentativitás: kor, nem, legmagasabb iskolai végzettség

A FŐVÁROSI ÉRTÉKREND-KUTATÁS FŐ TANULSÁGAI

A fővárosi értékrend-kutatás fő tanulsága, hogy egyes több évtizedes vagy egyenesen évszázados sztereotípiák, mint például a népi-urbánus ellentét, vagy, hogy a fővárosiak karakteresen baloldali vagy liberális értékeket képviselnének: meghaladottá vált. Rendre az értékrend-kutatás élén végző egészség, család, biztonság nyugalom képezik a fővárosiak érték-hierarchiájának csúcát, értékrendjének pedig a megingathatatlan talapatát. Az azonban érezhető, hogy a válság idején a nyugalmat (az egészség, a család és a biztonság) érdekében képesek és készek voltak átadni az állampolgári kötelességeknek, ezt az érték-átrendezést lényegében ösztönösen elvégezték önmagukban. Amint azonban a vészhelyzet elmúlt, a fővárosiak gyorsan váltottak, és három-négy fő érték érintetlenül hagyása mellett át-, illetőleg visszaalakultak családi-egyéni alapú, versengő, csekély participációs hajlandóságot, ugyanakkor karakteres altruista hajlamot mutató, közepesen materialista érték-közösséggé. Kérdés marad, hogy a fővárosiak közössége nem téved-e, amikor az egészség, család, biztonság és nyugalom értékeit a participáció, a politika és a vallás háttérbe helyezésével kívánja elérni. E kérdés megválaszolása már túlmegy e kutatás keretein, de öt-tíz éves távlatban az e körbe tartozó szakpolitikák adatainak felhasználásával már megkísérrelhető a közelítő válasz megadása e kérdésre.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bertalan Péter – Mészáros Virág (2020): A minőség és érték dimenziói a felsőoktatásban. *Polgári Szemle*, 16. évf. 4–6. szám, 200–213., DOI: 10.24307/psz.2020.1014
- Babbie, Earl (2003): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó, Bp. ISBN 978-963-456-000-5
- Cseh-Papp Imola – Varga Erika – Szabó Katalin – Szira Zoltán – Hajós László (2017): The Appearance of a New Generation on the Labour Market. *Annals of Faculty of Engineering Hunedoara – International Journal of Engineering*, Vol. 15, No. 1, 123–130.
- Garai-Fodor Mónika (2020): Az önkéntességre motiváló tényezők és az értékrend összefüggése a hazai Z generáció körében. *Polgári Szemle*, 16. évf. 4–6. szám, 298–305., DOI: 10.24307/psz.2020.1022
- Jenei György (2021): Magyar etnikai identitás és magyar állami szuverenitás II. Az állami szuverenitás és az etnikai identitás trendjei; a külső hatások szerepe. *Polgári Szemle*, 17. évf. 1–3. szám, 231–249., DOI: 10.24307/psz.2021.0717
- Kis Norbert (2022): Magyar értékmodell a jó kormányzáshoz. *Polgári Szemle*, 18. évf. 1–3. szám, 14–32., DOI: 10.24307/psz.2022.1103
- Kőrösi Imre (2023): Az etikai alapelvek szerepe a gazdaságban. *Hitelintézési Szemle*, 22. évf. 4. szám, 2023. december, 172–178. o.
- Sík Endre (2016): A magyar polgár természetrajza. Egy kvanti küzdelme a polgárral a polgárért. In: *Morcsányi Géza és Tóth István György (szerk.): A magyar polgár*. TÁRKI, 191-200.
- Vasáros Gábor László (2022): Városhatáron belüli szuburbanizáció Magyarországon – egy paradoxon feltárása. *Térületi Statisztika*, 2022, 62(4): 379–404; DOI: 10.15196/TS620401